

СВЕДОЧЕЊЕ КАО МЕТОД ЦРКВЕ

Признајем већ на самом почетку да, када ми је додељена ова тема да о њој говорим, мислио сам дуго шта ћу и како ћу, јер ми се у почетку чинило да ту нема много шта да се каже. Међутим, када сам почео да трагам за речју *сведочење* у Светом Писму, био сам пријатно изненађен открићем да је то један од кључних библијских израза, једна од темељних истина и стварности библијског Откривења.

Тако, на пример, у Старом Завету изрази *сведочење* и *сведочанство*, поред уобичајеног значења: када значе сведочење за или против неког човека на суду (где се тражи истинито сведочење, а не лажно и неправедно — 5 Мојс. 19, 15—18; 2 Мојс. 20, 16; Приче 12, 19), они означавају више него обично сведочење људско, сведочанство људи, јер значе и „сведочење (или: сведочанство) Господње“. На пример, у Пс. 18 (19), 8: „Сведочанство Господње је верно и умудрује малу децу“, и одмах затим се поистовећује са „законом Господњим“, са „оправдањима (τὰ δικαιώματα) Господњим“, са „заповестима“ или „судовима“ Господњим и такође са „страхом Господњим“ који је „почетак мудрости“ (ср. стихове 7—10 и 5 Мојс. 4, 45 и 6, 17 где се поистовећују „сведочења“ или „сведочанства“ Божија са „заповестима“ Божијим). Оваквим и сличним местима очигледно се поистовећује целокупни старозаветни Закон Божији са оним што Бог у Своме Откривењу народу Јудејском *сведочи*, што му даје као Своје *сведочанство*. Није, отуда, чудо што се и сам старозаветни Ковчег назива „Ковчег *сведочанства*“ (2 Мојс. 25, 9) и што се у њега као таквога полажу Божије „Таблице *сведочанства*“ (исто, стих 9 и 15 и 2 Мојс. 27, 21).

Старозаветни писци, нарочито Мојсије, Псалмопевац и Пророци, особито Исаија, говоре затим да сав Закон Божији и Његове заповести јесу „сведочанства Господња“, тј. Његова сведочења, посведочења: *Ко је Он и Какав је*, каква је Његова *Воља*, Његове *Врлине*, Његова *Дела* или *Енергије*, тј. Његова делатност и деловање у свету међу људима. Та „сведочанства Господња“, Његово *сведочење* о Себи и о свету и људима откривају нам Њега какав је, показују нама људима Његов *идентитет*, Његову Божанску и човекољубиву *Личност*, Њега као Живог и Истинитог Бога. Зато је и за људе потребно и спасоносно да држе та „сведочанства Господња“. На пример: Псал. 98 (99), 7: „Блажени су који траже и чувају Његова сведочанства, и који се прилепљују њима и воле их“. Или Псал. 118, 2—3 и 152—153: „Прилепи срце моје, Господе, сведочанствима Твојима... Наследио сам сведочанства Твоја до века... Близу си Ти, Господе, и сви су

путеви Твоји истина. Од почетка сам познао од сведочанстава Твојих да си их довека утемељио“.

Сведочења Господња откривају нама људима у свету Његово *сведочанство*, Његов лични идентитет, Њега као Живог и Истинитог Бога Који са родом људским (најпре са родом Аврамовима) склапа Свој лични *Савез* = *Завет*, тј. саопштава нам и завештава свој „тестамент“ — διαθήκη. Своје *Сведочанство* којим посведочује за Себе и нас: ко смо и шта смо и у каквом смо односу. Ово се најбоље види из следећег места код Пророка Исаије:

„И сада, овако говори Господ Бог твој, Јакове, који те је створио и саздао, Израилу: Не бој се, јер сам те избавио, позвао сам те именом, Мој си ти. И ако будеш пролазио воде, Ја сам с тобом... И ако будеш пролазио кроз огањ, неће те опалити, јер сам Ја Господ Бог твој Свети, који те спасавам, Израилу... Не бој се, јер сам Ја с тобом, са свима који су названи Именом Мојим. Јер сам те Словом Својим начинио, и саздао, и створио, и извео сам народ Мој... Будите Ми сведоци, и Ја сам Сведок, говори Господ Бог и Слуга Мој кога сам изабрао (= Месија), да познате и поверујете и схватите да сам Ја. Пре Мене није било другог Бога, и после Мене неће бити. Ја сам Бог, и нема осим Мене који би спасавао... Ви сте Ми сведоци и Ја сам Господ Бог“ (Ис. 43, 1—13).

Вредност ових и сличних старозаветних текстова за нашу тему састоји се у томе што показују да је библијски Бог поставио Свој став према човеку и човечанству, а очекује и да се и људи према Њему тако поставе, у однос једног међусобног, личног, изворног *сведочења*, давања *сведочанства*, посведочења, али таквог *сведочења* које нас међусобно ангажује и повезује, доводи у однос, у *завет* или *савез*, и у том и таквом међусобно повезаном *сведочењу* и садржи се смисао библијског Откривења и божанско-човечанског старозаветног односа и везе.

У Новом пак Завету налазимо то исто значење израза „*сведочење*“ и „*сведочанство*“, али и још богатије и потпуније, како је то и својствено новозаветном Откривењу и Савезу Бога и човека, Бога и рода људског. Само ћемо укратко овде подсетити на нека места у Новом Завету која о томе говоре.

Тако се у Јеванђељима најпре указује на то да Јован Претеча *сведочи* о Христу као о Светлости и Истини, тј. као о истинитом Месији (Јн. 1, 7, 15, 32—34; 5, 33). Христос такође *сведочи* о Себи, а и Отац *сведочи* о Њему као Сину Божијем и Сину Човечијем, тј. као о Месији Богочовеку. О Христу *сведоче* и дела Његова и *сведочи* Дух Свети, Којим су и чињена та дела. Другим речима, оно што је у Старом Завету само наговештавано кроз Закон и заповести Божије, овде сада, у Новом Завету, Сам Бог у Лицу — Личности Христа, Сина Свога и Месије, *сведочи* и *посведочава*. Зато се Сам Христос и назива „Верни Сведок“ (Откр. 1, 5; 3, 14) и сво дело Његово назива се *сведочењем* и *сведочанством*. Зато и вели Апостол Павле: „Христос је *посведочио* пред Пилатом *добро исповедање*“ (1 Тим. 6, 13), то јест Он је Своју науку божанску, Своје откривање Оца и Царства Небеског *посведочио* самим Својим *страдањем*, Својим *мартуријумом*, тј. *сведочењем* до крсне смрти (*сведочење*, на грчком: *Μαρτύριον*,

означава сведочење до краја, до давања и живота свога за сведочанство онога о чему сведочимо или за онога о коме сведочимо).

Господ Христос је као *Посланик* (= Месија) Божији сведочио о Богу Оцу и о Себи као Сину Божијем, тако јасно и уверљиво да је *сведочење* или *сведочанство* Његово равно Јеванђељу Његовом. Зато и вели Апостол Павле Коринћанима: „Сведочанство Христово утврди се у вама“ (1 Кор. 1, 6), тј. Јеванђеље Христово се утврди у људима, јер се Јеванђеље и проповеда „за сведочанство народима“ (Мр. 6, 11) и оно и јесте то „сведочанство Божије“ које Павле и остали Апостоли проповедају (1 Кор. 2, 1; Д. Ап. 1, 8).

Исто тако, Спаситељ Христос је *сведочио* и о Духу Светоме, а и Дух Свети је *сведочио* о Њему као Сину Божијем, као што говори сам Христос у Свом опроштајном говору Апостолима (Јован, гл. 14—16) или као што се говори у Апокалипсису да: „Сведочанство Исусово јесте Дух пророштва“ (Откр. 19, 10).

Свим овим што смо навели постаје јасно да је целокупно Христово месијанско, богочовечанско, дело било лично, „*автургичко*“, како веле Свети Оци, *сведочење* о Богу, о Светој Тројици, о свету, о човеку (ср. Јн. 2, 25: „И није имао потребе да му ко *сведочи* за човека, јер Сам знаваше шта је у човеку“). Христово *сведочење* је равно Његовом Божанском откривању Свете Тројице и равно Његовом месијанском и спаситељском делању у свету. Својим сведочењем Он је пројављивао Свој *идентитет*: Ко је Он и шта ради у свету, како ради и зашто ради. Његово сведочење идентично је, равно је Његовој целокупној економији спасења, Његовом Јеванђељу, Његовој Цркви.

Нови Завет нам даље показује да су и ученици Христови, Свети Апостоли, тако исто *сведочили* лично о Христу и били Његови лични *сведоци*, као што их је и Сам Христос називао: „Ви сте моји *сведоци*“; „и бићете ми сведоци пред људима“ (Јн. 14, 26, 28) итд. Тако, Апостол Јован бележи у свом Јеванђељу да је он „ученик који *сведочи* о Њему (Христу)“ (Јн. 21, 24), или пак у Апокалипсису вели: „Јован, који *посведочи* Реч Божију и *сведочанство* Исуса Христа“, нашто затим и Христос Јовану *посведочује* речима: „Говори Онај који *сведочи* за ово: Да, долазим ускоро“ (Откр. 1, 2 и 22, 20).

Апостоли као ученици Христови нарочито су били сведоци Христовог васкрсења, којим се и пројавила, коначно и дефинитивно, Личност Христа Месије, Богочовека, Његов прави и пуни идентитет. Зато се и вели на почетку Дела Апостолских да Апостоли „*даваху сведочанство* о васкрсењу Господа Исуса“ (Д. Ап. 4, 33). Нарочито пак Апостол Павле „сведочаше малом и великом“ о Христу Васкрслем и Његовом Јеванђељу. Или пак Апостол Јован, који вели: „Ово је *сведочанство* да нам је Бог дао живот вечни, и овај је живот у Сину Његовом“, јер „Живот се јави, и ми видесмо, и сведочимо, и јављамо вам Живот вечни, који беше у Оца и јави се нама“ (1 Јн. 5, 11 и 1, 2).

Апостолско *сведочење* о Христу, о његовом спасоносном делу, потврђеном Његовим славним васкрсењем, ишло је до краја, до сведочења и животом, тј. до *мартуријума*, што ће затим наставити и Свети Мученици, почев од Св. Првомученика Стефана, као што се то јасно види из Дела Апостолских и из Јовановог Откривења. Тамо се

види да Свети Мученици имају „сведочанство Исусово“ и да су за то сведочанство посечени (Откр. 12, 18), и да су тако постали „сведоци — мученици Исусови“, какав је био Свети Антипа Пергамски — „мој верни сведок“, тј. „мој верни мученик“, како га назива Сам Христос (Откр. 2, 13).

Свети Апостоли и Свети Мученици су тако својом личношћу, својим животима и својом крвљу сведочили о Христу (ср. Откр. 17, 6: „крвљу сведока Христових“) и то и такво сведочење било је *метод* њиховог рада и проповедања Христа Бога и Спаситеља света и људи. Но пре него што још нешто више о томе кажемо, да наведемо и речи неких од Светих Отаца, који говоре о сведочењу као методу рада и мисионарења Цркве Православне у свету.

Може се са сигурношћу рећи да код готово свих Светих Отаца Цркве *сведочење*, лично, свеживотно, *мученичко* = *мученичко* сведочење, јесте такође главни и једини *метод* њиховог рада и служења у Цркви у свету. За њих и само исповедање Бога, исповедање и проповедање Христа већ јесте *мучеништво* = *сведочење*, и то до мучеништва, до мучеништва. „Сведочанство Христа Христовог јесте мучеништво“, вели један од Отаца, а Свети свештеномученик Поликарп Смирнски се пре свога страдања моли Богу овако: „Благосиљам Те, што си ме удостојио овога дана и часа да узмем удела у броју мученика (= сведока) Твојих, у чаши Христа Твога за васкрсење живота вечнога душом и телом, нетљеношћу Духа Светога“ (Мучеништво Поликарпов 7).

Свети Мученици су, дакле, давали своје „сведочанство крвљу“ тј. своје „мучеништво крвљу“ — о Христу и за Христа. Одмах за њима и са њима давали су и Свети Оци и Подвижници своје „сведочанство савешћу“ или „мучеништво савешћу“ — за Христа и о Христу као Богу и спаситељу човека и света. Тако је у Православној Цркви на неки начин изједначено „сведочење крвљу“ и „сведочење савешћу“, тј. „мучеништво крвљу“ Светих Мученика и „мучеништво савешћу“ Светих Подвижника, јер је и код једних и код других иста вера, љубав према Христу и безрезервно сведочење о Њему речју, делом и животом ишло до краја, само што су Мученици све то запечаћивали и сопственом крвљу, а Подвижници вољним и свесавесним „идењем за Њим — Јагњетом Божијим — куд год Оно пође“ (Откр. 12, 14). И једни и други давали су своје свеживотно сведочење и сведочанство о Христу истом вером, истом љубављу и истим Духом Светим, Утешитељем Цркве.

О томе нам говори и сведочи Св. Кирил Јерусалимски следеће: „Силом Духа Светога Мученици *сведоче* (= *μάρτυροῦσιν* = *сведоче* до страдања), јер је о Христу немогуће сведочити другачије осим Духом Светим“ (Катихеза 16, 21). Ове се речи Св. Кирила продужују и протежу и на Свете Подвижнике, јер и они своје сведочење о Христу кроз сав свој живот и подвиге, не дају другачије него једним истим Духом Светим, као што о томе говоре напр. Св. Василије Велики, Св. Григорије Богослов и бројни други Оци Подвижници, нарочито Монашко-аскетски писци (видети напр. „Живот Св. Антонија“ од Св. Атанасија Великог, или „Богољубиву историју“ од Теодорита Кирског и др.).

Ако бисмо пошли даље током историје Цркве онда бисмо, после периода првих векова Хришћанства, када су Свети Мученици давали крвљу своје сведочење о Христу и тиме пројављивали прави, православни метод рада и мисионарске делатности Цркве у свету, онда бисмо видели да се тај период таквог или сличног *мартурија* наставља и продужује периодом Светих Подвижника, чије је сведочење као метод Цркве било свеживотни *подвиг* љубави и врлине и жртве Царства ради Небескога, то јест Христа ради и спасења ради, наравно спасења не само свога него и свих људи око себе, спасења свега света. Тај њихов подвиг „сведочења (= мучеништва) савешћу“ почињао је увек од *покајања*, које је истовремено и почетак самог Христовог Јеванђеља и наступања Царства Небеског: „Покајте се, и верујете у Јеванђеље (Мр. 1, 15); „Покајте се, јер се приближи Царство Небеско“ (Мт. 3, 2).

Могли бисмо слободно рећи да је током читавог периода православне Византије и средњевековне Србије, *покајање* било главни и полазни метод делања и мисионарења свих правих хришћана у Православљу. Јер је покајање уствари свеживотни подвиг сталне верности Христу, Његовом Јеванђељу, јер се кроз покајање стално обнавља и васпоставља наша верност Истини Јеванђеља, истинском животу и раду по Јеванђељу, по Христу. И Свети Мученици су најпре се покајали и поверовали у Христа, те су на тај начин прошли најпре кроз „сведочење савешћу“ (тј. мучеништво савешћу), а онда су, по Промислу Божијем, удостојили се и „сведочења крвљу“, тј. мучеништва крвљу за Христа. Свети пак Подвижници за њима, а то уствари треба да чине и сви прави хришћани, прошли су и пролазили тај исти пут покајања као „сведочења (= мучеништва) савешћу“, те су, бар што се тиче њихове воље и готовости, били увек спремни да и мученички пострадају за Христа, али је Промисао Божији другачије за њих економисао, тј. предвидео, те су свршетак свог живота окончали у верности Христу до краја (ср. Откр. 3, 18: „Буди веран до саме смрти, и даћу ти венац живота“) и тако се удостојили истога са Мученицима венца од Бога.

Ако бисмо кренули даље кроз историју Православне Цркве, долазимо онда до времена вишевековног Турског ропства, када на неки начин као да ослабљује наше хришћанско сведочење, изузев наравно Светих Новомученика из доба Туркократије, који су нам и тада осветлали образ и собом васпостављали древни сјај мученичког Православља.

Слично је било и у наше најновије време, нарочито за време последњег II Светског рата, када су на хиљаде и стотине хиљада нових православних Новомученика, нарочито у злогласној Ендехазизији, животима и крвљу својом посведочили своју верност Христу и Православљу и тиме пројавили православни метод свога хришћанског бића, делања и мисионарења. Ово сведочење наших православних хришћана у злочиначкој НДХ, где су они мученички страдали за Христа, не одрекавши се „Крста са три прста“, а били су то најчешће обични, прости, мали људи, једва катихизирани у основним истинама Православља, управо је пројавило и показало и у наше дане

онај прави, православни *метод* нашег хришћанског и црквеног сведочења, а он се састоји у следећем.

Још је Свети Максим Исповедник рекао да наше хришћанско, црквено, православно сведочење састоји се првенствено: у најпре *бити*, па онда *чинити*, то јест у томе да се претходно *буде* хришћанин, па тек онда из тога *бића* да извире наше *делање*. Очигледно је да овде предност има хришћанска *онтологија* над *деонтологијом*, предност личног, егзистенцијалног *стања* над моралним *захтевима* и потребама *делања* и рада. Сетимо се само Св. свештеномученика Игњатија Антиохијског који, идући на страдање у Рим, говори да „тек сада почињем да *бивам* хришћанин“, тј. сада када *страда* (и тиме истински *сведочи*) за Христа, иако је и до тада проводио свој живот у хришћанском *делању* и *понашању*.

По среди је, дакле, предност хришћанског *исповедништва* над хришћанском *апологетиком*, тј. предност *показивања* и *сведочења* над *брањењем* и *доказивањем*. Као што вели Апостол Павле: „И реч моја и проповед моја (Јеванђеља) не беше у надговорљивим речима људске премудрости, него у показивању Духа и силе, да вера ваша не буде у мудрости људској, него у сили Божијој“ (1 Кор. 2, 4—5; ср. 1 Сол. 1, 5).

Као што је Бог у Христу Својим сведочењем испољио и открио Свој идентитет нама људима, тако и наше хришћанско сведочење јесте и треба да буде откривање и пројављивање нашег хришћанског идентитета. То је сведочење о нашем спасењу и спасености у Христу, о томе да нас Христос Богочовек истински спасава и пројављује као нове људе, као „нову твар“, како вели Апостол Павле: „Јер ко је у Христу нова је твар... И који овоме правилу следују — на њима је мир и милост и на Израиљу Божијему“ (Гал. 6, 14; 2 Кор. 5, 17). О тој својој спасености у Христу, о аутентичности добијене истине, слободе и новог живота, о себи као новим људима у Христу и сведочили су првенствено Свети Мученици и Свети Подвижници, те су зато и била тако уверљива њихова сведочења пред светом и људима. У наше дане о томе је особито говорио Достојевски, то јест о пројављивању правог, истинског човека, који је онда највећи сведок Живог и Истинитог Бога.

Исто тако, наше сведочење о Христу и Његовој Цркви треба да је сведочење из љубави и о љубави, јер се ученици Христови познају по љубави и нарочито по међусобној љубави (Јн. 13, 34—35). Сведочење о Христу и Цркви као „заједници Духа Светога“ и не може бити другачије него из љубави и љубављу, јер је само наше хришћанско биће дар Бога Љубави, „који нас избави из власти таме (власти мржње) и премести у Царство Сина Љубави Своје“ (Кол. 1, 13). Сведочење у Цркви треба да је *црквено, лично-саборно*.

Наше, дакле, сведочење као метод Цркве извире из нашег новог бића и новог живота у Телу Христовом, благодаћу Духа Утешитеља, и зато је то сведочење, по речи Апостола Јована, о ономе „што чуство и видесмо, што руке наше опипаше“ (1 Јн. 1, 1), то јест то је сведочење о искушеном и доживљеном. На то указују и речи Христове, које се читају као јеванђелски одломак на празник светих Епископа Цркве и Пастира: „Тако да се светли светлост ваша пред љу-

дима, да виде ваша добра дела, и прославе Оца вашег који је на небесима... И ко изврши и научи, тај ће се велики назвати у Царству Небеском“ (Мт. 5, 16, 19).

Наше сведочење у савременом свету није само обично „давање témoignage“-а, како се то често говори на Западу, нарочито у савременом Екуменском покрету, при чему се тај „témoignage“ често своди на вербалне исказе и изјаве „о миру и једнакости и праведности“ и слично.

Прве веће мисије и сведочења о себи Православље је пројавило и дало на савременом Западу првенствено својим богослужењем, својом Литургијом (о чему је тако јасно говорио отац Амфилохије у свом предавању). То је било и до данас остало незаменљиво сведочење пред светом самим православним црквеним бићем, литургијским бићем и животом, из којег онда извире и зрачи и наше лично егзистенцијално-подвижничко сведочење, свакога православног хришћанина као члана Цркве. Ово сведочење увек такоређи претходи проповедању, мада је, наравно, неопходно и проповедање Јеванђеља. Потребно је заиста да сведочење буде проповедање и проповедање да буде сведочење, како је то увек било код истинских православних пастира и исповедника, верних сведока Христа Богочовека.

Сведочење као метод Цркве је, дакле, пројављивање нашег истинског идентитета, нашег новог бића и живота у Христу и Христу у нама (Гал. 2, 20; Јевр. 3, 14). У том и таквом сведочењу има увек нечега мученичког, нечега пророчког, нечега есхатолошког. То је сведочење и благовешћење долазећег Царства Божијег, али и страшног Суда Божијег, то је сведочење о Парусији Христовој. Зато је такво сведочење, такав метод рада и мисионарења у Православљу увек праћен и апокалиптичким стварностима, о којима је говорио Св. Апостол и Тајновидац Јован, али и рецимо наш народни песник Шантић, у својој песми „Ми пут свој знамо — пут Богочовека“. Такво сведочење јесте често најопасније, али је сигурно и најефикасније. Доказ тога су Свети Апостоли, Свети Мученици и Новомученици Православља, а за њима и са њима и Свети Оци и Подвижници Православног пута и живота, пута који у живот води, јер је то пут Истине, пут Христов (ср. Јн. 14, 6).

Ово што сам до сада говорио не значи, и не треба ниуком случају да значи, да треба изазивати и тражити мучеништво, имати неку наметљиву „жеб мучеништва“, што би било својеврсно „ревновање не по разуму“, по речи Апостола Павла (Рм. 10, 2). То би можда откривало и неки дубљи унутрашњи немир, који никако није својствен православном истинском сведочењу и маририју. Не треба се непотребно трсити, ни печити, како то наш народ лепо каже, јер то ни психолошки ни још више духовно није здраво. Треба увек знати да изазивање не твори вољу Божију. Зато су се и многи Свети Мученици понекад склањали од гоњења, ако већ нису били директно ухваћени, и то уклањање није било издајство Христа, него смиреност, и још — штеђење непријатеља (Св. Григорије Богослов). Многи од тих Светих Мученика, који су се привремено уклонили од гоњења, касније су пострадали за Христа, при другом налету гонилаца, и тиме доказали да нису били страшљивци ни издајници, али су показали да се нису наметали својом „жељом за мучењем“. Врло је

важно запазити да хришћанско мучеништво није исто што и светски хероизам, јер мучеништво за Христа увек је праћено уравнотеженошћу, смирењем духа, смиреномудреношћу и кротошћу као даром Духа Светога. Типичан пример смирења показао је Свети Новомученик Вукашин из Клепаца, заклан за Христа у Јасеновцу, а његову кротост посведочио је чак и његов убица усташа.

Дакле, паралелно са сведочењем о Христу, које треба да иде до краја, до мучеништва, потребно је да то сведочење буде и сведочење о мирном и кротком Исусу као Јагњету Божијем, треба да је то и сведочење о љубави и трпљењу, којима се спасавају душе наше (ср. Мт. 10, 22; Лк. 21, 19). Подлога таквог сведочења треба да је увек љубав, љубав и према самим непријатељима (Мт. 5, 44), а управо љубав има неисцрпну снагу и моћ. Једино љубављу подноси се сведочење до краја, до мучеништва, а Христови се ученици познају по љубави (Јн. 13, 34—35).

Наравно, у Цркви Христовој постоје и различити дарови Духа Светога, па и дар расуђивања, и дар суда, јер „свети ће судити свету“ (1 Кор. 6, 2), те према томе потребно је понекад не све трпети, него и критиковати, устајати, на пример, против неправде и нечовештва. Но карактеристика свих правих дарова Духа Светога у Цркви је у томе да су уравнотежени, да се међусобно не искључују, да, на пример, прави ревносник или ревнитељ не осуђује кроткога и трпеливога, нити пак овај искључује ревсноснога и ватренога. Црква је широк организам, саборно тело Христово, у којем су обухваћени различити дарови и харизме Духа, али све оне служе „на изграђивање Светих, на сазидање Тела (Цркве) у љубави“ (1 Кор. 14, 4, 26; Еф. 4, 12, 16). Дарови се међусобно не искључују, него допуњују, не намећу се једни другима, него се међусобно препознају и признају.

Према томе, сведочење за Христа није изазивање било кога. Истина, аутентично сведочење о истини понекад се некима чини као изазивање, и зато се не треба плашити „страха ради Јудејскога“ да сведочимо Истину до краја, макар то неке и саблажњавало или изазивало да нас због тога прогоне. Није ни сама кротост и смиреност увек добра, јер ако се не допуњује другим даровима Духа може постати равнодушност према Истини или подршка насиљу и неправди, првенствено када је реч о другима који страдају а ми преко тога ћутке прелазимо. То може бити наше човекоугабање, може бити оно што је Солжењичин назвао „пасивно служење злу“. Зато бисмо могли рећи да за православног хришћанина нема унапред датих рецепата понашања, нема једнаких упустава за све, него заиста треба бити „мудар као змија и безазлен као голуб“ (Мт. 10, 16). Овај метод истовремене „мудрости змије“ и „голубије безазлености“ и јесте метод црквеног сведочења.

У живом животу Цркве постоји оживотворујућа и просветљујућа благодат Духа Светог Утешитеља, која нас просветљује и окрепљује, и она се у нама изражава као благодатни дар расуђивања, као дар „разликовања духова“ (1 Јн. 4, 1—6). Треба се молити Богу и борити се, подвизавати се, треба стећи „чула (или осећања) дугим подвигом извежбана за разликовање добра и зла“ (Јевр. 5, 14).

Свети Мученици, као истински сведоци Христови, били су несумњиво најпре подвижници и врлиници, бар већина од њих, и зато

је њихово сведочење до крви врло често било и многим другима на спасење. Многи од гледаоца и посматрача њиховог страдања говорили су: „Бог овога човека је истинити Бог“, јер су кроз њихово богонадахнуто мученичко сведочење препознавали саму Истину, препознавали истинитост Христа као Бога. Пример мудрог сведочења за Истину показивали су и Свети Оци и Подвижници, какав је на пример био Св. Василије Велики, који је умео бити и веома снисходљив и веома строг и ревностан. Заиста, у нашем сведочењу као методу рада и мисионарења Цркве треба увек „свима бити све, да како год кога спасемо“ (1 Кор. 9, 22).

На крају, да поновимо: Хришћанско *сведочење* је увек сведочење о Христу — Распетом и Васкрслном, о Његовом присуству у нама и међу нама благодатном силом Духа Утешитеља. Дух Свети и чини метод нашег сведочења увек *новим* и *обновитељским*, увек *духовним*, *спасоносним*, *преображајним*, Христос је рекао Светим Апостолима и свима нама у Цркви: „Примићете силу доласком Духа Светога на вас, и бићете Ми *сведоци* у Јерусалиму и до краја земље“ (Д. Ап. 1, 8).